מאימתי פרק ראשון ברכות

ו.

עין משפט
נר מצוה

לוא הקשבה. לשון המתנה היא: **למלומי.** בשביל מלומי אשר לומדי לגמול חסד: **לרעום.** כל הדברים העומדים לפניו: **כי כסלא לאוגיא.** כשורת חפירה המקפת האוגיא שעושין תחת הגפנים כמו שפירש (מ"ק דף ג.) אין עושין אוגיות לגפנים לאמוף שם מים להשקות הגפן. **כסלא** הוא תלם של מענה המקפת סביב סביב את כל האוגיא והגפן נטוע בתל וגרים גדרים (דף ו ב) הדין אוגיא להוי פאה: **פאי דוחקא דהוי בכלה.** פעמים שבני אדם יושבים רווחים ביום השבת (ג) שבאין לשמוע דרשה ודומה להם כיוצאים לחוקים: **הני ברכי דשלהי.** ברכים עייפים: **מאני דרבנן דבלו.** בגדי התלמידים שבלים מהר והם אינם בני מלאכה שיבלו בגדיהם: **מחופיא דידהו.** כאין המזיקים ויושבין אצלם ומתחבבים בהם. מופיא לשון מופף ומפפפא (שבת דף נ:) פרש"י בלע"ז: **שלייפא דשונרפא.** שליית הולד של חתול נקבה: **בוכרפא.** הבכורה לאמה: **בם בוכרפא.** ואף אמה היתה בכורה: **ולימלי עיניה מיה.** יפים ממנה מעט בעייניו. כל לשון נתינה בעין קורהו בלשון גמרא לשון מלוי לפי שבדבר מועט הוא מלא: **נוכפא דפרזלא.** קנה חלול של ברזל: **ולחמיה.** כתותם של ברזל. דבמיתי דליר וחמיה לית לה דאותא דלמרינן בכל הכשר בשמיטת חולין (דף קה ב): **במקום רגם.** בנהכ"נ שם אומרים הלבור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב: **בעדם אל.** בעת מועד אלו: **ומנין לעשרה וכו'.** עדה קרויה בעשרה שנא' עד מתי לעדה הרעה הזאת (במדבר יד) יצאו כלב ויהושע: **בקרב אלהים יפוט.** ואין בית דין קרוים אלהים אלא בג' בפ"ק דסנהדרין (דף ג ב): **ויקשב ה'.** ממתין להם שם: **אשר אזכיר את שמי.** אשר יזכר שמי על (ד) מצותי ודברי: **אבא אליך.** לשון יחיד הוא: **מבסבן מלייהו.** כדכתיב ויכתב ספר זכרון לפניו (פיסא דקרא): **קדמם שכינה ואמיא.** קודם שיהיו כל העשרה: נגד בעדת אל מעיקרא משמע: **עד דיבקי.** כדכתיב יפחדו בשעת המעשה: **עוו לעמו.** ומנין שהתפילין עוה הם לישראל דכתיב ורלאו וגו' וילאו ממך: **מה כתיב כהו.** בשלמא בתפילין דילן כתיב שמע (דברים ו) והיה אם שמוע (שם יא) קדש לי כל בכור (שמות יג) והיה כי יביאך (שם) פרשיות שנצטוו בהם לשום זכרון מצותיו של הקב"ה אות וזכרון להם לישראל אלא בדידיה מאי כתיב בהו: **האמרם.** לשון חזיכות ושבח כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים לד) **ישמאו: בשאר כתי מאי** (ה). שהרי אלרנעה כתיב הם: וכולהו

המתפלל ולא המתין את חבירו טורפין לו וכו'. פירש רבינו תם[א] דזה היה להם בגמרא בגמיות שלהם שהיו בשלה ולכך בגילה יש להמתין. והר"י היה מאחר תפלתו ומאריך עד שיצאו כולם ואם נמנו כך היה שום אדם בא בגיא הכנסת היה מעיין בספר עד שנמרו תפלתם. ונראה להמתיר לב לגו: **כי בסלא לאוגיא.** כעין תלמים המקיפין את הערוגה כדאמרינן גרים גדרים (דף ו:) הדין אוגיא להוי פאה: **חד לא מבתבן מליה בספר הזכרונות.** כלומר עם אחרים אבל בספר לבדו נכתבין כדאמרינן וכל מעשיך בספר נכתבין (אבות פרק ב) כ"ב מדה טובה: **אלו תפילין שבראש.** (ו) לפי שיש בהן רוב שם של שדי שהש"ן כמובה בקמטו שבתפים והלי"ת בלוועות. ומימה מבבא פרק במה מדליקין (דף כח ב) דקאמר מן המובר בפיך ולא מפיק לוועות מבורת ה' בפיך. ועוד דבפ' בתרא דמגילה (דף כו ב) קרי לוועות בשמיטי קדושה בעלמא. אלא י"ל אלו תפילין שבראש לפי שהן בגבהו של ראש וגראין דשיין בהו ולאו אבל תפילין של יד מכוסין בכתיב (שמות יג) לך לאות על ידך ולא לאחרים לאות[ח]: **מי בעמך ישראל.** זה שיבד הפייטן (כיום ה' דפסח) עוטפת כליון גדלי: **אחורי בית הכנסת.** פי' רש"י כל פתחי בתי בנסיות היו לאחורם ואחוריהם לאמצע חה המתפלל אחורי בית הכנסת ופיו בנגלה כבוסר ממזיר פניו לבהכ"נ נראה כבוסר בתי שהנצור מתפללין לפניו. ולא הגיהא דאדרבה במהדר אפיה לבית הכנסת מיחזי בתפי דאחרים שהקהל מתפללין לאמצע והוא מתפלל כנגדם לאחורם. ע"כ נראה אחורי בהכ"נ מי שהוא אחורי העם בגמרא והעם מתפללים לאמצע ולהכי קאמר ולא מהדר אפיה כו'. ודוקא הם שהיה מנהגם להתפלל לאמצע. אבל אנו מתפללים לאחורם שאנו באמצעו של ש"י וכתיב המתפלל אליך דרך מלכם (מ"ש ח) ונראה כמו שפי' להם לגד מערב יתפרש לנו לגד מזרח: שאלמלי

בא א מי' פ"ש מהלכות תפלה הלכה ג (ומתג עשין יט) טור ושו"ע סי"ש סימן ל' סעיף ט:

תורה אור השלם

1. לוא הקשבתָ לְמִצְוֹתָי וַיְהִי כְנַהַר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתֶךָ כְּגַלֵּי הַיָּם: וַיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ כְּמְעוֹתָיו לֹא יִכָּרֵת וְלֹא יִשָּׁמֵד שְׁמוֹ מִלְּפָנָי: ישעיה מח יח-יט
3. וְקַנֵּיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָו יְיָ אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם: מלכים א ח כח
4. וַיְהִי מִקְצֵה אַרְבָּעִים שָׁנָה נִצְּתָה אֶרֶץ אֹיְבֶיךָ בְּיַד אֲבִימֶלֶךְ בֶּן יֹאשׁ מֶלֶךְ אֲרָם: שמואל ב טו ז
5. אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מלאכי ג טז
6. מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ בְּכָל הַמָّקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ: שמות כ כ
7. נִשְׁבַּע יְיָ בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם אֶתֵּן אֶת דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכֹל לְאֹיְבֶיךָ וְאִם יִשְׁתּוּ בְנֵי נֵכָר תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ: ישעיה סב ח
8. וַיֹּאמֶר יְיָ מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מִרְבְּבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ: דברים לג ב
9. יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: תהלים כט יא
10. וְקָרָא כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ: דברים כח י
11. וְגַם כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹהִים לִפְדּוֹת לוֹ עָם לָשׂוּם לְךָ שֵׁם גְּדֹלוֹת וְנֹרָאוֹת לְגָרֶשׁ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם: דברי הימים א יז כא
12. אֶת יְיָ הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְלִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ: וַיְיָ הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו: דברים כו יז-יח
13. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד: דברים ו ד
14. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צַדִּיקִם כְּכֹל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי נֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם: דברים ד ז-ח
15. אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ: דברים לג כט
16. אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: דברים ד לד
17. וְלִתְתְּךָ עֶלְיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתִהִלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת וְלִהְיוֹתְךָ עַם קָדוֹשׁ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר: דברים כו יט

מסורת הש"ס

ג) שנאמר יפול מלדך אלף וגו' (ד"ה ומיתיך ס"ל (ד"ה הני בילקוט וכש"ל). ב) [בי' תוספות טוהר יג. ד"ה בכלבא]. ג) שבת פב. פ"ש קדושין מ. פ"ש. ד) לקמן דף ט. מנחות לה: [מגילה מז: פוסקים ת. מולין פט.]. ה) מגיגה פ"ק דף ב.. ו) [פי' ליוד אחד כטולם כלומר דבר מכיסר שאין כמותו. ברוך בארך אל ת"ל]. ז) שיין לדף ה' ע"ב. ח) [וע"ש תוס' שבת פב. ד"ה שיין ותוס' עירובין נ]. ד"ה קשר ומגילה מ: ד"ה אמאי ותוספות מנחות לה: ד"ה אלו]. ט) שיין לעמוד כ.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשלהי מיתייהו הוי הכי: (ב) שם אמר רב אמי אמר חיישב לחמם: (ג) רש"י ד"ה אלו דוחקא וכו' כשבאין לשמוע: (ד) ד"ה אמר אמרי וכו' שמי אל פי מלוחי: (ה) ד"ה כשאר כמי מלי כתיב בהו שכרי: (ו) תוס' ד"ה אלו תפילין שבראש פרש"י [במגהות ל"ה] לפי שיש:

גליון הש"ם

גמ' אין תפלתו של אדם בר. עי' ע"ז ד ע"ב תוס' ד"ה כיון. ונרמפס אלא עם אלמנו: רש"י ד"ה ומנין לעשרה ובו' עיה בו. לקמן כ"ח ע"ב:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י"ש כתב, פי' ר"ח (המגיה ציין שאצלנו זה ס"ם) דוקא בביהכ"נ שלהם שהיו רחוקין מן העיר ריש לירא מן המזיקין ושמא גם בשלנו בלילה, ורבינו רגיל להמתין אפי' ביום ודוקא כשהיה עומד להתפלל. (רבינו ר"י הזקן). ב. בתוס' ר"י"ש גורס. כסלא לגיא. ג. בתוס' ר"י"ש גורס, וכ"ש הכא דמדה טובה מרובה.

לעזי רש"י

פרי"ר. חיכוך שפפוף.

מוסף רש"י

כי כסלא לאוגיא. כלומר כתלמים לנקבה (בדרום ג). בקרב אלהים ישפוט. המקום שמתכס שמתכסים המתכס כדכר המתפטר (אבות פ"ג מ"ו). בכל המקום אשר אזכיר את שמי. כלומר שאמן דעת כלבר לאזכיר את שמי, אבל אם אם אלך, ויסיעו יחיד, אזכיר את שמי משמע אלמד לאחרים לאזכיר את שמי (שם). ובזרוע עזוז אלו תפילין. מדכתיב ימינו וכתיב ומרוים עוז, אלמא מרוים היינו שבראש. אות הן לכל כי שם ה' נקרא עליך (אוליין פפ.) שכתוב בהם רוב הסם שיין תלים (מנחות לה. ועי' תוד"ה אלו). האמרת. שנתם, כמו יתאמרו כל פועלי און, יתבטאו שנרכן אלמה (חגיגה ג.). **תשובה אחת.** שנת אחד, שכת מיוחד לומר לון כמון לכך נתרגון לאלה (שם).

רבינו חננאל

אילמלי [נ"חנה רשות לעין לראות את המזיקין אנין] כל בייריה (לב..) יכולה לעמוד סמניהם. פי' (מסלין) (כיסלין) כיסלי. פי' .. ב.בב .. דמשחיין. **חניא אבה בנימין [אומר] אין תפילתו של אדם**

[נ]שמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפ[לה] מקום רנה שם תהא תפילה. (מקום רנה הוא בבית הכנסת) שנאמר רננו צדיקים. (כ[לומר] בבית י [ש]ם תהיה תפילה. ומנין שהקב"ה מצוי בבית הכנסת, פירוש ומנין שבכודו של הקב"ה מצוי כן וכבל.... א"ר אבין בר אדא אמ' ר' יצחק מנין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו, ימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו, עוז אלו תפילין. מ' שהב"ה מראה מכבודו לנביאיו והפיריו באובנתא דליבא בדמות אדם יושב, דכתיב ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים מימינו ומשמאלו, וכתיב וראראה את ה' ירשב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל, וכמי שיש לו רגלים דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. וכיון שנרדע לנו כי מתראה לנביאים בענין הזה, נתברר לנו כי ראייה האמורה בראיית הלב, ולא בראיית העין היא, כי לא יתכן להאמר בראיית העין שנראיה דמות להב"ה, שנאמר ואל מי תדמיוני ואשוה, אלא ראייה בלב היא. כך יתכן לומר שאיפשר לאדם לראות בראיית הלב דמות כבוד בראש ועליו תפילין. והאומר ראיתי, ראיית הלב היא כדכתיב ולבי ראה הרבה חכמה ודעת. וכך כותבו, ולא ראיית העין ממש. שהרי כפירוש אמר הכתוב ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרבותי ובידי הנביאים אדמה, מלמד שמראה לכל נביא דמיון שיוכל לראות, אבל ראייה ממש חס ושלום שיש מי שעולה על דעתו, וכי ר' יצחק חולק על התורה שנאמר כי לא יראני האדם וחי. ובא ר' יצחק ואמר כי נראה הקב"ה למשה. ועוד הלא כתיב ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, הנה מראה הכתוב שראו, ומקרא אחר כתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש, קשו קראי אהדדי. נפרקי לא קשיא, האי קרא דכתיב ויראו, ראיית הלב, האי דכתיב כי לא ראיתם כל תמונה, ראיית העין. ומצינו לשון הקרש שקורא בענין הזה ראייה, שנאמר ויראו ויעקב כי יש שבר במצרים, ויעקב לא היה במצרים אלא בארץ כנען. והכונה רבות. ולמכיני מדע יראי שמים בפחות מזה (היה) די להם להבין הילדע שאין בכל התלמוד דבר מדרש שיש בישראל נותן דמות לבוראנו שיתבה שכו ויתעלה זכרו. אמנם חלוקי לב רשעי ארץ המינים מחמאים דברים אשר לא כן כדי לגנות עצמם, מי שפרע מאנשי דור המבול יפרע מהם. ומצאנו שהקב"ה יתש הראה למשה רבינו בתוך הסבוד שאמר הכתוב וראית את אחורי, כגון מלאך ובראשו תפילין, וראה משה רבינו הבין קשר של תפילין הש"ר של תפילין, בענין שהראהו כלי המשכן שנא' ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו. וזה יתכן למראית העין ויתכן לראיית הלב. אבל זה שכתוב וראית את אחורי אינה אלא ראיית הלב, ועל אותה הראייה שנאמרה

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com